

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA VEŘEJNÉ SPRÁVY

Problematika důchodové reformy v ČR

The issues of pension reform in the Czech republic

Bakalářská práce

Předkládá: Jakub Langer

Vedoucí práce: Ing. Bohumila Čabanová

Rok obhajoby: 2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Problematika důchodové reformy v ČR“ zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svoji práci čerpal, způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

Plzeň, 25.3.2013

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych rád poděkoval Ing. Bohumile Čabanové za cenné připomínky a rady při zpracování této bakalářské práce.

POSTUP PRÁCE A POUŽITÉ METODY:

Při zpracování bakalářské práce bude nejvíce využita metoda popisná a interpretační. Úvodní část je věnována interpretaci sociální politiky a sociálního zabezpečení. Dále práce bude obsahovat popis a analýzu vývoje sociálního zabezpečení. Poslední část práce se bude zabývat analýzou současného důchodového systému, komparací vybraných reforem a popisem zjištěných problémů.

OBSAH

<u>1. ÚVOD.....</u>	<u>7</u>
<u>2. SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ .....</u>	<u>9</u>
2.1 SOCIÁLNÍ POLITIKA	9
2.2 MODEL Y SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ	15
<u>3. HISTORIE SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ.....</u>	<u>17</u>
3.1 HISTORICKÝ VÝVOJ	17
3.2 MODERNÍ VÝVOJ (18. STOLETÍ – 1918)	18
3.3 NOVOVĚKÝ VÝVOJ PO ROCE 1918.....	19
<u>4. SOUČASNÝ SYSTÉM DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ V ČR .....</u>	<u>22</u>
4.1 PILÍŘE DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU	23
4.2 DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ JAKO SOUČÁST VEŘEJNÝCH FINANČÍ	24
4.3 STAROBNÍ DŮCHOD	24
4.4 FINANCOVÁNÍ DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU	25
4.5 TYPY PENZIJNÍCH SYSTÉMŮ	27
<u>5. DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ V EU.....</u>	<u>28</u>
5.1 NĚMECKO	28
5.2 SLOVENSKO	30
<u>6. DŮCHODOVÁ REFORMA .....</u>	<u>33</u>
6.1 MALÁ DŮCHODOVÁ REFORMA	34
6.2 VELKÁ DŮCHODOVÁ REFORMA	38
6.3 SHRNU TÍ.....	42
<u>7. ZÁVĚR.....</u>	<u>43</u>

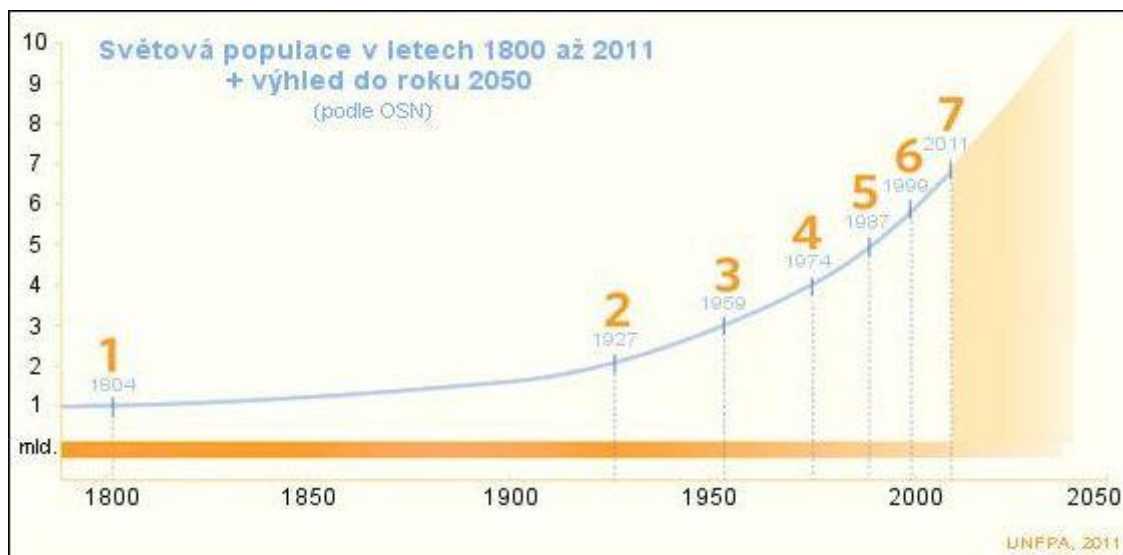
RESUMÉ	45
ZDROJE	46
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	49
PŘÍLOHY	50

1. ÚVOD

Důchodová reforma představuje fenomén, který je v současnosti bezpochyby jedním z nejdiskutovanějších a nejaktuálnějších v politické sféře. Problém finančního zabezpečení starobních důchodů se dotkne všech členů společnosti, některých v současnosti, jiných v budoucnosti.

Současně nastavený systém, který zajišťuje chod důchodového zabezpečení, se v posledních letech stává neodpovídajícím stavu společnosti. Hlavním faktorem, který negativně působí na tento systém, je měnící se struktura obyvatelstva. Výrazné zlepšení životních podmínek a zvýšení kvality života během 20. století má za následek, že se lidé dožívají stále vyššího věku. Pro porovnání můžeme použít data z roku 1900, kdy na naší planetě žilo 1,6 miliardy obyvatel a jejich průměrný dožitý věk byl kolem 55 let, a z roku 2000, kdy se počet obyvatel vyšplhal přes 6 miliard a průměrný dožitý věk se pohyboval na hranici 77 let. Z těchto dat vyplývá, že počet lidí na Zemi se během jednoho století zčtyřnásobil, přičemž výrazně narostl počet lidí důchodového věku. Dle zpráv OSN jsme hranici 7 miliard lidí přesáhli v druhé polovině roku 2011.¹

Obrázek č. 1: Vývoj počtu obyvatel 1800 - 2011

Zdroj: Gnosis9.net. Lidská populace. [cit. 2013-03-04]. Dostupný z WWW: < <http://gnosis9.net/populace.php> >

¹ Demografie.info. Analýza: je nás 7 miliard. [cit. 2013-03-01]. Dostupný z WWW: < http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=779& >

Tento neudržitelný stav zalarmoval postupem času vlády většiny zemí k reformním změnám důchodového systému. Naše země nebyla výjimkou. V roce 2004 byl sestaven tým expertů, který měl za úkol, společně se zástupci tehdejších politických stran, porovnat vypracované návrhy reformy jednotlivých politických stran a zanalyzovat jejich dopad především na veřejné finance. Tohoto úkolu se ujal tzv. Bezděkův Výkonný tým a jednotlivé návrhy předložilo 5 tehdejších politických stran, a to ČSSD, ODS, KSČM, KDU – ČSL, US – DEU.²

Nepředpokládám, že by výsledkem této bakalářské práce mělo být nalezení řešení důchodové reformy, ale spíše podání uceleného přehledu o vývoji důchodového zabezpečení a o vlivech na tento vývoj. Dále se pokusím vysvětlit potřebnost reformy důchodového systému v České republice (ČR) a porovnat plánované změny s dalšími státy Evropské unie (EU).

V první kapitole této práce se zabývám teoretickými aspekty sociálního zabezpečení a celkově aspekty sociální politiky a způsoby financování sociálního systému. Druhá kapitola je věnována historii sociálního zabezpečení od samého počátku vzniku společnosti až po revoluční rok 1989. Pro lepší přehled je utříděna do 3 samostatných oddílů. První oddíl se zabývá vývojem od prvopočátku do 18. století, druhý vývojem od 18. století do roku 1918 a poslední oddíl vývojem od roku 1918 do roku 1989. Ve třetí kapitole se věnuji vývoji důchodového pojištění od revolučního roku 1989 do začátku reformy. Čtvrtá kapitola se pro porovnání zabývá reformami vybraných států Evropské unie a poslední, tedy pátá, je zaměřena již na průběh samotné reformy v ČR.

---

² Závěrečná zpráva. Výkonný tým. Praha 2005

2. SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

„Sociální zabezpečení představuje soubor institucí, zařízení a opatření, jejichž prostřednictvím se zabezpečují občané pro případ nemoci, mateřství, výchovy dětí, stáří, invalidity a ztráty živitele“.³ Tyto případy obecně nazýváme sociální události.

Sociální událost představuje poměrně nový pojem, který se začal užívat až ve II. polovině 20. století. Předtím tyto situace pojmenoval a vymezil William Beveridge v roce 1942 jako „sociální zla“, do kterých zařadil nedostatek, nemoc, neznalost, špinu a zahálku. Pokud však hovoříme o moderním sociálním zabezpečení, nemůžeme všechny sociální události považovat za „zlo“, vzhledem k faktu, že do těchto pojmů řadíme i např. mateřství či stáří. Proto z hlediska sociální politiky je sociální událostí každá taková životní situace jedince a jeho rodiny, která by mohla ohrozit stabilitu ve společnosti, pokud by nebyla ošetřena.⁴

„Cílem soudobého sociálního zabezpečení v nejobecnějším slova smyslu je regulace odpovědnosti občana za svou budoucnost (povinné pojistné systémy) a stanovení míry a forem sociální solidarity mezi občany (povinný či dobrovolný transfer prostředků skrze daňovou soustavu nebo sponzorováním)“.⁵ Stručně tedy můžeme říci, že sociální zabezpečení má za úkol co nejlépe připravit společnost na budoucí změny v jejich životech. Sociální zabezpečení však představuje pouze část oboru, který se touto problematikou zabývá. Komplexně mluvíme o sociální politice.

2.1 SOCIÁLNÍ POLITIKA

Sociální politiku lze, stejně jako většinu společenských pojmů, definovat různými způsoby. Velmi obecně však můžeme hovořit o politice, která se primárně orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic, k rozvoji jeho osobnosti a kvality života.⁶ Samozřejmě se nejedná o izolovanou vědní disciplínu. Vliv na její vývoj má

---

³ Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Ing. Antonín Vacík a kol. Aleš Čeněk. 2007. Str. 13.

⁴ Sociální právo. Kristina Koldinská. C. H. Beck. 2007. Str. 63.

⁵ Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Petr Tröster a kol. C. H. Beck. 2002. Str. 8.

⁶ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 11.

mnoho faktorů, v čele s historickou determinací, sférou hospodářskou či ekonomickou, právní, sociální a jinými sférami společenského života.

Z hlediska přístupu můžeme sociální politiku rozdělit na dvě části, a to:

a) *aktivní (perspektivní) sociální politiku*, která se snaží přijímáním určitých opatření předcházet vzniku sociálních problémů, tzn., že hovoříme o preventivních opatřeních. Sem patří především volba systému sociálního zabezpečení a řízení směru, jakým by se měla politika ubírat.

b) *pasivní (retrospektivní) sociální politiku*, která má za úkol řešit již vzniklé sociální problémy a sjednávat nápravy.⁷

Zcela bezpochyby je pro zajištění fungující sociální politiky podstatnější prvně zmíněná aktivní politika. Pokud by stát nepočítal se sociálními událostmi a snažil se pouze řešit následně vzniklé problémy, těžko by dokázal dlouhodobě zajistit kvalitní fungování důchodového systému.

2.1.1 FUNKCE SOCIÁLNÍ POLITIKY

Sociální politika v sobě zahrnuje několik funkcí, které významně ovlivňují životy jedinců a fungování společností. Tyto jsou v různých publikacích také různě definovány a určovány, ale všichni autoři se shodují na faktu, že uvedené funkce spolu úzce souvisí. Nejčastěji se setkáváme s následujícími.⁸

a. OCHRANNÁ FUNKCE

Jedná se o základní a nejstarší funkci sociální politiky. Hlavním úkolem je řešení a zmírnění dopadů na život obyvatel již vzniklých sociálních problémů, jako např. ztráta zaměstnání, špatná finanční situace rodiny či stáří.⁹

---

⁷ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 17-18.

⁸ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 42-43.

⁹ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 43-44.

b. ROZDĚLOVACÍ A PŘEROZDĚLOVACÍ

Touto funkcí je určován podíl jednotlivců na výsledku ekonomické činnosti a na společenském bohatství. Rozdělovací funkcí je třeba rozumět více než jen rozdělování důchodů. Je to i účelné začleňování lidí do společnosti, rozdělování prostředků, podmínek a předpokladů sloužících ke zdokonalování jejich života a osobnostnímu rozvoji.¹⁰ Rozdělovací funkce tak zajišťuje nejen distribuci důchodů a dávek, ale také má za úkol zajistit lidem stejné životní příležitosti a možnosti. Ekonomické či sociální faktory by tak neměly ovlivnit možnost začlenění člověka do určité vrstvy společnosti.

c. HOMOGENIZAČNÍ

Homogenizační funkce velmi úzce souvisí s tou předchozí. Hlavním předpokladem této funkce je zmírňování sociálních rozdílů. Homogenizace v žádném případě neznamena nivelizaci (vyrovnání rozdílů) podmínek života, ale proces, v němž společnost dospívá k poskytování stejných šancí vzdělávat se, pracovat, pečovat o své zdraví atd., a to podle individuálních schopností a předpokladů, které jsou základem odůvodněných a přirozených rozdílů mezi lidmi.¹¹ Jedná se tak pouze o dorovnání příjmu do určitého uznávaného standardu společnosti.

d. STIMULAČNÍ

Jak již z názvu vypovídá, má tato funkce stimulovat neboli podněcovat jednotlivce a sociální skupiny k žádoucímu jednání.¹² Nejčastějším podnětem, díky kterému dochází k vyvolání tohoto žádoucího chování, bývají finance. Jako příklad nám může posloužit porodné. V dnešní době, kdy se již stabilně setkáváme s dlouhodobě snižující se porodností, může stát vyšší finanční odměny za narozené dítě, popř. vyšší mateřské dovolené, vyvolat kladné ohlasy u váhajících lidí. Stimulem však nemusí být jen finanční stránka. Může se jednat o možnost získání lepšího zaměstnání za splnění určitých podmínek, získání kvalitnějšího vzdělání či lepší životní úrovně.

---

¹⁰ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 44-47.

¹¹ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 47.

¹² Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 47.

e. PREVENTIVNÍ

Úkolem preventivní funkce je zabránit vzniku negativních sociálních událostí, či alespoň snížit jejich výskyt na minimum. Jedná se např. o poskytování preventivní zdravotní péče, o dohled nad dodržováním ochrany zdraví při práci, poskytování vzdělávání v potřebných oborech, dotace do odvětví, která neprosperují a hrozí tak propouštění zaměstnanců, atd.¹³

f. PSYCHOLOGICKÁ

„Právo sociálního zabezpečení působí na psychiku občana tak, že ten nemá obavu, že by se v případě nepříznivé životní situace ocitl bez základních prostředků k obživě.“¹⁴

2.1.2 ZÁKLADNÍ PRINCIPY SOCIÁLNÍ POLITIKY

Principy, které představují stěžejní body při výkonu sociální politiky, úzce souvisí s uplatňovaným modelem sociálního zabezpečení. České republice je nejbližší sociálně demokratický model (viz kapitola 2.2). Proto uvedeme principy podstatné právě pro tento model.

a. PRINCIP SOCIÁLNÍ SPRAVEDLNOSTI

Sociální spravedlnost *„lze vymezit pravidly, podle nichž jsou ve společnosti rozdělovány příjmy a bohatství a také životní příležitosti a předpoklady (např. vzdělávat se, uplatnit se na trhu práce atd.) mezi jednotlivé občany, případně sociální skupiny.“¹⁵* Spravedlnost obecně je jednou ze základních mravních hodnot. Tento princip předpokládá, že člověk bude čerpat ze společného bohatství pouze tolik, kolik potřebuje a pouze tolik, kolik si zaslouží. Názory na to, co je a co není spravedlivé, se proto často rozcházejí. Jedním z důvodů tohoto nesouladu je souvislost mezi sociální spravedlností a sociální nerovností. Průzkumy ukazují, že lidé, kteří se pohybují po vzestupných mobilitních drahách, hodnotí

---

¹³ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 48.

¹⁴ Sociální zabezpečení a péče. Ing. Antonín Vacík. ZČU. 1999. Str. 14.

¹⁵ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 20.

sociální spravedlnost kladně. Kdežto lidé, kteří se nacházejí spíše na sestupných drahách, hodnotí sociální spravedlnost záporně. Vnímání sociální spravedlnosti bude mezi občany vždy subjektivní, dokud bude existovat sociální nerovnost.¹⁶

b. PRINCIP SOCIÁLNÍ SOLIDARITY

„*Solidarita je výrazem lidského porozumění a pospolitosti, vzájemné soudržnosti a také odpovědnosti.*“¹⁷ Můžeme říci, že se jedná o zásadu „něco za něco“... chcete žít v našem společenství, těžit jeho výhod, musíte se podřídit jeho potřebám. Princip úzce souvisí s redistribucí, tedy přerozdělováním např. důchodů, a jeho využití je velmi citlivé. Ve Francii zavedla současná vláda speciální daň z bohatství, kterou lze nazvat solidární daní. Francouzi, kteří vlastní majetek v celkové hodnotě vyšší než 790 000 Euro (v přepočtu více než 20 mil. Kč), musí odvádět progresivní daň ve výši od 0,55% do 1,8% ze svého současného majetku.¹⁸ Kladnou odezvou na zavedení daně byl jistě vyšší příjem do státní pokladny. Některým bohatým občanům, kterých se daň týká, se však krok vlády nelíbil natolik, že se rozhodli raději opustit Francii a tudíž platit své daně v jiných státech, např. v zemích Beneluxu. Příkladem tohoto jednání může být známý francouzský herec Gérard Depardieu, který nejenže kvůli vysokým daním žije v sousední Belgii, ale dokonce se na protest proti jednání francouzské vlády vzdal francouzského občanství a přijal dekret o udělení občanství od ruského prezidenta Vladimíra Putina.

Z hlediska rozsahu můžeme solidaritu rozdělit na solidaritu *mezinárodní* (např. v rámci EU), *celostátní* (v rámci státních organizací), *místní či regionální* (např. v rámci podniků, firem či sociálních skupin) a solidaritu *jednotlivců* (např. v rámci rodiny).

---

¹⁶ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 19-23.

¹⁷ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 23.

¹⁸ Finance.cz. Daňový systém ve Francii. [cit. 2013-03-01]. Dostupný z WWW:

< <http://www.finance.cz/dane-a-mzda/dane-v-cr-a-v-eu/dane-v-eu/dane-ve-francii> >

Obrázek č. 2: Sazby daně z bohatství ve Francii

Sazba daně	Základ daně
0 %	do 790 000 €
0,55 %	790 001 € – 1 290 000 €
0,75 %	1 290 001 € – 2 530 000 €
1,0 %	2 530 001 € – 3 980 000 €
1,3 %	3 980 001 € – 7 600 000 €
1,65 %	7 600 001 € – 16 540 000 €
1,8 %	16 540 001 € a více

Zdroj: Finance.cz. Daňový systém ve Francii. [cit. 2013-03-01]. Dostupný z WWW:
 < <http://www.finance.cz/dane-a-mzda/dane-v-cr-a-v-eu/dane-v-eu/dane-ve-francii> >

c. PRINCIP SUBSIDIARITY

Tento princip vychází z empirického hlediska, že člověk je schopen svými silami sám sebe zabezpečit. Teprve v případě, kdy to sám nedokáže, by měl žádat o pomoc okolí. Princip je založen na skutečnosti, že člověk není izolovaný tvor, nýbrž je součástí určitého celku, ať už mluvíme o rodině, obci, či různých sdruženích. Proto by člověk, který nemá možnost pomoci sám sobě, měl nejprve hledat pomoc u rodiny. Stejně tak od rodiny se očekává, že si vystačí s vlastními silami a teprve v případě velkých obtíží, žádá o pomoc další společenství, např. neziskové či církevní organizace. Od státu se očekává, že bude podporovat činnost takových společenství a sám by měl pomáhat až jako poslední možnost, jestliže byly vyčerpány veškeré předchozí možnosti. Každý člověk tak získává odpovědnost v první řadě sám za sebe.¹⁹ K posílení principu subsidiarity dochází v ČR založením druhého, soukromého pilíře (viz Kapitola 6.2). Díky možnosti spoření si na penzi u soukromých společností se občan stává méně závislým na podpoře ze státního pilíře.

¹⁹ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 24-26.

d. PRINCIP PARTICIPACE

V každém demokratickém státě by občan měl mít možnost spolupodílet se na tvorbě práva. A právě to zabezpečuje tento princip. Vychází z faktu, že člověk se stává plnoprávným subjektem, který je schopen rozhodovat o svých právech a povinnostech a není tak v pozici pasivního příjemce státních rozhodnutí.²⁰ Na základě tohoto principu bude mj. založen druhý soukromý pilíř. Pokud se občan rozhodne vstoupit do druhého pilíře, získá možnost vytvářet si další finanční rezervy u soukromých společností a tím se spolupodílet na tvorbě svého starobního důchodu. Jiným příkladem může být úrazové pojištění, kterým si občan může zajistit finanční pomoc např. v případě nemoci či úrazu a není tak závislý pouze na dávkách od státu.

2.2 MODEL Y SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ

V současnosti jsou využívány tři různé modely, které se liší především rozsahem zásahu státu do fungování sociálního systému. Modely v jednotlivých zemích převážně vycházejí z historického vývoje na daném území a úzce souvisí s politickou filozofií.

Prvním je *sociálně liberální model*, který lze charakterizovat heslem „pomoz si sám“. Vychází z přesvědčení, že stát by měl být oddělen od společnosti a omezit své zásahy do společenského života na minimum. Dle tohoto modelu jsou státní zásahy do systému zásahem do svobody jednotlivce. Veřejné sociální služby jsou velmi omezeny a míra redistribuce příjmu je nízká. Sociální nerovnost považuje za přirozenou.²¹ Sociálně liberálnímu modelu sociálního zabezpečení se nejvíce blíží USA, Japonsko a velmi se k němu začíná přibližovat Velká Británie.²²

Druhý model, nazvaný *demokratický socialismus*, je naopak založen na výrazné aktivitě státu, např. v rozvoji sociálních služeb. Redistribuce příjmu je na vysoké úrovni a stát se snaží dosáhnout široké sociální rovnosti.²³ Model byl využíván v bývalé Československé

---

²⁰ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 26-27.

²¹ Sociální stát. Miloš Večeřa. SLON. 1996. Str. 15.

²² Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 41.

²³ Sociální stát. Miloš Večeřa. SLON. 1996. Str. 16.

socialistické republiky (ČSSR) a v dalších bývalých socialistických zemích východní Evropy. Nejblíže tomuto modelu mají dnes země Skandinávie, Dánsko či Nizozemsko.²⁴

Pro nás nejbližší je tento třetí, *sociálně demokratický* model. Představuje kompromis výše zmíněných protichůdných modelů. Je ovlivněn hlavně německou historií, nejvíce Bismarckovými reformami (viz kapitola 3.2). Tento model je postaven na principu přerozdělování a jeho základem je přiznávání pomoci lidem, kteří pomoc opravdu potřebují. Důraz klade především na hodnoty sociální spravedlnosti, solidarity a svobody.²⁵ Kromě České republiky využívá model např. Spolková republika Německo, Francie či Rakousko.²⁶

---

²⁴ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 40.

²⁵ Sociální stát. Miloš Večeřa. SLON. 1996. Str. 15.

²⁶ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 41.

3. HISTORIE SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ

3.1 HISTORICKÝ VÝVOJ

Člověk se odjakživa musel umět vypořádat s nástrahami, které život přinášel. Nemoc, pohybová omezenost, těhotenství, stáří, chudoba... představuje jen hrubý výčet stavů, které člověka za život mohly zasáhnout, a které se v dnešní době z právního hlediska nazývají „sociální události“. Pojem sociální pochází tradičně z latiny a nejčastěji bývá překládán jako společenský či týkající se společnosti. Ač byl termín pojmenován až na počátku 20. století, setkávali se s ním již naši předkové v dobách prvobytně pospolné společnosti. Pokud byl v té době člověk, u něhož nastala některá z těchto sociálních událostí, odkázán pouze sám na sebe, ve většině případů se s nastalou situací nedokázal vypořádat, což pro něho znamenalo boj o holé přežití. I to byl bezpochyby jeden z impulsů, proč se lidé začali sdružovat v tlupy nebo kmeny, a začali tak žít společenský a organizovaný život. V takové společnosti měl každý své postavení, svoji vrozenou roli. Muž byl především v roli živitele a lovce, kdežto ženy a děti byly životně závislé na jeho úspěchu či neúspěchu při obstarání potravy. Stejně tak starší či nemocní muži, kteří si sami nedokázali potravu obstarat, byli odkázáni na počínání aktivních členů. O stavu vzájemné pomoci mezi jednotlivci, který nastal díky existenci těchto událostí, dnes hovoříme jako o vzájemné solidaritě. A právě tyto dva pojmy, tj. solidarita a sociální událost, představují základní kameny, které daly za vznik oboru sociálního zabezpečení.

O prvních koncepcích sociálních zabezpečení lze hovořit v době starověkého Řecka. Byl to Solón (konec 7. a počátek 6. století před n. l.), který se svými reformami snažil zabránit rozšíření „dlužního otroctví“. *„V Athénách byla poskytována státní pomoc pro případ tělesného postižení, v jehož důsledku si občan nemohl obstarat obživu. Rovněž se zaváděly diety, které měly charakter podpory v nezaměstnanosti.“*²⁷ Z počátku byl zastáván názor, že chudoba, stáří nebo nemoc je problém jednotlivce, tedy problém soukromý. Později tito lidé mohli hledat pomoc v rukách církve a posléze i šlechticů. *„Teprve za vlády Karla Velikého (přelom 8. a 9. st. n. l.) se zřizovaly „domy pro hosty“ při kláštorech a šlechta se starala o práce neschopné na svých panstvích.“*²⁸ K tomu vedl především fakt zvyšující

---

²⁷ Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Ing. Antonín Vacík a kol. Aleš Čeněk. 2007. Str. 20.

²⁸ Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Ing. Antonín Vacík a kol. Aleš Čeněk. 2007. Str. 20.

se chudoby v dobách feudální společnosti. Církev však nadále velmi významně podporovala chudinu, a to i přes fakt, že nařízením v roce 1785 byla v habsburské monarchii povinnost starat se o práce neschopné a nemocné uložena vrchnosti. Až v roce 1868 byla na daném území uzákoněna pomoc lidem od obce, ve které měli domovské právo. Ani tím však vliv církve v pomoci chudině nebyl úplně ukončen.²⁹

Ve středověku se začaly vytvářet různé spolky podporující práce neschopné členy či pozůstalé v rodinách jejich členů. Na našem území máme první záznam o takovém sdružení z 15. století, kdy se začaly vytvářet hornická bratrstva, která zakládala podpůrné pokladny, do nichž horníci ze svých mezd přispívali. Sdružení bylo úředně schváleno v roce 1527, kdy Císař Ferdinand I. potvrdil statut pokladny. Podobná sdružení postupně vznikala např. v rámci tovaryšských bratrstev.³⁰

3.2 MODERNÍ VÝVOJ (18. STOLETÍ – 1918)

Velmi významný krok v rámci sociální pomoci nastal za vlády Marie Terezie a posléze Josefa II. ve druhé polovině 18. století. Marie Terezie započala rozsáhlé reformy, které se mj. dotkly státní správy. Došlo k nasazování nešlechtických občanů do pozic úředníků a ti se tak stávali závislími pouze na příjmech za státní službu. Nastal problém s jejich zabezpečením ve stáří nebo nemoci a tak byl v roce 1771 zaveden první ze dvou pensijních normalů pro vdovy a sirotky po zaměstnancích a následně v roce 1781 druhý pro zaměstnance, kteří alespoň po deseti letech uspokojivé služby se stali neschopnými práce. Do zavedení normalů službu ve státní sféře vykonávali pouze šlechtici, jimž jejich statky zabezpečovaly příjem i po skončení úřadu. Normály tak představovaly první státní sociální zaopatření na našem území.³¹

Nejdůležitější rozvoj zaznamenalo sociální zabezpečení až ke konci v 19. století. Několik faktorů, v čele se špatnou finanční i politickou situací a především přechod venkovského obyvatelstva z vesnic do větších měst, mělo za následek větší zájem evropských vlád o zavedení sociálního pojištění. Největší podíl na změnách tohoto typu měl německý kancléř Otto von Bismarck. Jeho reformy ovlivnily celou řadu evropských zemí v čele

---

²⁹ Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Petr Tröster a kol. C. H. Beck. 2002. Str. 25.

³⁰ Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Petr Tröster a kol. C. H. Beck. 2002. Str. 24.

³¹ Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Petr Tröster a kol. C. H. Beck. 2002. Str. 25.

s Rakouskem – Uherskem. Skládaly se ze tří částí, které byly postupně uzákoněny, a to: 1) povinné nemocenské pojištění v roce 1883; 2) úrazové pojištění v roce 1884; 3) starobní a invalidní pojištění v roce 1889. Ony reformy jsou označovány jako Bismarckův model sociálního pojištění.³² Pokud jsme tedy zatím hovořili o svépomocných spolcích, jako byly např. výše zmíněné hornické podpůrné pokladny, jednalo se o pojištění dobrovolné. Po zavedení „Bismarckových reforem“ předsedou vlády hrabětem Taaffem v zemích Rakouska – Uherska, se již zabýváme povinným sociálním pojištěním na našem území. Rakouský státník Eduard von Taaffe přijal pro Rakousko – Uherské země Bismarckovy reformy a dále se snažil o prosazení zákazu práce dětí a omezení pracovní doby. V tomto smyslu hovoříme o Taaffeho reformě, která se datuje mezi roky 1888 – 1889.³³

Významný vývoj prodělalo i důchodové zabezpečení. Jak již bylo zmíněno, za vlády Marie Terezie byly zavedeny pensijní normály, které se ovšem týkaly pouze státních zaměstnanců. První významnou úpravou pro celou společnost bylo až císařské nařízení č. 157/1866, které zavedlo systém určující výši penze kvótou z platu s tím, že nárok vznikl po 10 letech služby a penze se zvyšovala za každých 5 let služby.³⁴ Systém s drobnými změnami platí dodnes.

3.3 NOVOVĚKÝ VÝVOJ PO ROCE 1918

V souvislosti s událostmi z roku 1918 vznikl 28.10.1918 nový samostatný stát nazvaný Republika Československá. Stát vznikl na základě kapitulace Rakouska – Uherska v I. světové válce a jeho následného rozpadu. Vzhledem k historickým souvislostem nově vzniklá Československá republika převzala většinu právních předpisů platících na jejím území za dob císařství. Výjimkou nebyla ani oblast sociální. Nová demokratická vláda postupem času tyto zákony upravovala či rozšiřovala. „*Nejvýznamnější z nových právních předpisů byl zákon č. 221/1924 Sb. z. a n., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří, který nabyl účinnosti dnem 1. července 1926.*“³⁵ Uvedený všeobecný zákon se vztahoval na všechny zaměstnance, pokud nebyli výslovně ze zákona vyloučeni. To se týkalo především

---

³² Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Petr Tröster a kol. C. H. Beck. 2002. Str. 27.

³³ Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Petr Tröster a kol. C. H. Beck. 2002. Str. 27.

³⁴ Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Ing. Antonín Vacík a kol. Aleš Čeněk. 2007. Str. 21.

³⁵ Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Petr Tröster a kol. C. H. Beck. 2002. Str. 28.

státních zaměstnanců, kteří měli poněkud výhodnější podmínky, které upravoval zákon č. 221/1925 Sb. z. a n., o nemocenském pojištění veřejných zaměstnanců.

Jakýkoliv právní vývoj na našem území, který se odehrával za dob II. světové války, nebyl po válečném obnovení uznán. Čili právní řád byl po roce 1945 obnoven ve stavu, v jakém se nacházel před rokem 1939. I přes to byl jistý vliv okupace na sociální systém znát. A to především finanční vliv. Fondy sociálního pojištění byly během války buďto zabaveny, nebo, v důsledku poválečné krize v hospodářství, znehodnoceny.

Po návratu naší vlády z exilu ve Velké Británii, kde působila během války, pokračovaly práce na zlepšení a zjednodušení stavu sociálního pojištění. Právě pobyt na Britských ostrovech měl v konečném výsledku velmi významný vliv na řešení. V roce 1942 přišel předseda státní komise dolní komory anglického parlamentu Sir William Beveridge s návrhem vytvoření Národního pojištění, jenž velmi výrazně promluvil do naší úpravy. Pokusy o sjednocení sociálního pojištění byly zakončeny vydáním Zákona č. 99/1948 Sb. z. a n., o národním pojištění. Zákon, inspirovaný Beveridgeovým návrhem, byl v té době velmi moderní a pokrokový. Pojištění pro případ nemoci a mateřství bylo spojeno pod názvem nemocenské pojištění a pojištění pro případ smrti, invalidity, ztráty živitele smrtí a pro případ úrazu bylo nazváno důchodové pojištění. Vše bylo pod záštitou Ústřední národní pojišťovny se sídlem v Praze.³⁶

Myšlenka sjednoceného národního pojištění neměla dlouhého trvání. Po událostech v únoru roku 1948 se idea demokratické společnosti rozplynula. Tzv. Vítězný únor znamenal, že se k moci dostala Komunistická strana československá (KSČ). Dvěma zákony z roku 1951 (zákon č. 102/1951 a 103/1951 Sb. z. a n.) došlo k přebudování národního pojištění a k opětovnému oddělení národního důchodového a nemocenského pojištění. Správa nemocenského pojištění byla svěřena Revolučnímu odborovému hnutí. Zákonem č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení byl do právního řádu Československa poprvé zaveden termín sociální zabezpečení. Uvedeným zákonem byl zrušen dosavadní systém pojištění a dále byly všechny důchody financovány ze státního rozpočtu. Stejně tak chudinskou péči, která stále fungovala na úrovni obcí a církve, nahradila sociální péče svěřena do rukou státu. Taktéž

---

³⁶ Sociální právo. Kristina Koldinská. C. H. Beck. 2007. Str. 16.

nemocenská péče byla ze zákona povinně poskytována bezplatně a financována ze státního rozpočtu. Došlo tak k totální centralizaci systému.³⁷

Způsob řízení systému byl finančně velmi náročný a v konečném výsledku se ukázal jako neefektivní. Již na počátku 70. let se objevily první ekonomické problémy a došlo ke zhoršení především v rovině důchodového zabezpečení. Na druhou stranu v oblasti péče o rodiny s dětmi byly nastavené systémy poměrně dobře nastaveny, ovšem výrazně se zde, jako ve všech směrech té doby, projevovala náklonnost ke KSČ. Poslední předrevoluční úpravou sociálního zabezpečení byl zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení.³⁸

---

³⁷ Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Petr Tröster a kol. C. H. Beck. 2002. Str. 31.

³⁸ Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Petr Tröster a kol. C. H. Beck. 2002. Str. 31-32.

4. SOUČASNÝ SYSTÉM DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ V ČR

Po revolučních událostech z roku 1989 se začala výrazně měnit politická tvář našeho státu. Téměř okamžitě po nástupu nové vlády započaly práce na reformách sociální sféry, které byly postaveny na 3 pilířích:

- a) *aktivní politika zaměstnanosti*, a to především z respektu vůči možnému nástupu nezaměstnanosti v důsledku transformace společnosti;
- b) *politika v oblasti pracovních příjmů, rodinná politika*, na základě čehož byla vytvořena tzv. záchranná sociální síť, kterou tvořil zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu a zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, a byl zaveden státní vyrovnávací příspěvek. Smyslem těchto kroků bylo zabránění nepříznivých ekonomických a sociálních dopadů na život běžných lidí;
- c) *politika sociálního zabezpečení*, která měla být tvořena zdravotním, nemocenským a důchodovým pojištěním.³⁹

Tyto reformní kroky můžeme rozdělit do tří etap:

- a) *první etapa od roku 1989 do roku 1992*, kdy došlo k vytvoření shora uvedeným záchranným sociálním sítím, nemocenské pojištění bylo sjednoceno s důchodovým a byla založena Česká správa sociálního zabezpečení.⁴⁰ Velmi podstatným krokem bylo zavedení poloautomatické valorizace důchodů⁴¹;
- b) *druhá etapa po vzniku ČR v roce 1993*, v které bylo zavedeno pojistné jako platba mimo státní rozpočet v podobě zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění a roku 1994 byl přijat zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem;
- c) *třetí etapa po roce 1998*, kdy započaly práce na reformě důchodového systému.⁴²

---

³⁹ Sociální právo. Kristina Koldinská. C. H. Beck. 2007. Str. 19.

⁴⁰ Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Petr Tröster a kol. C. H. Beck. 2002. Str. 32.

⁴¹ Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Petr Tröster a kol. C. H. Beck. 2002. Str. 218.

⁴² Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Petr Tröster a kol. C. H. Beck. 2002. Str. 32.

4.1 PILÍŘE DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU

Základní typy důchodových systémů můžeme v současné době rozlišit dle počtu pilířů neboli zdrojů, které zajišťují dané důchody. Rozlišujeme dva základní jednopilířové modely, Bismarckův a Beveridgeův. Z těchto se vyvinuly současně užívané modely, které jsou převážně kombinací obou modelů. Rozlišujeme jedno, dvou tří a vícepilířové modely. Nejčastěji užívaným je dvoupilířový model.

První, *Bismarckův model* byl zaveden ke konci 19. století v Německu. Model je založen na výměře důchodu v souvislosti s výší odváděného pojistného a počtem pojistných let. Nezaručuje však žádnou minimální výši dávky pro každého. Tato částka je pak každoročně upravována v závislosti na vývoji mezd.⁴³

Druhým modelem je tedy *Beveridgeův model*. Je dán jednotnou výší důchodu pro osoby stejného věku nebo osoby stejnou dobu odvádějíci pojistné. Vznikají tak rozdíly mezi důchody v jednotlivých obdobích a jejich výše se upravuje dle vývoje růstu cen.⁴⁴

Nejvíce používaným modelem je *dvoupilířový model*. Představuje kombinaci předchozích dvou, kdy jedna část důchodu je dána pevnou částkou, která je postupem času upravována dle ekonomické situace, a druhá je dána procentním výměrem v závislosti na výši a doby odvádění pojistného.

V České republice je nyní zaveden systém prvního a třetího pilíře. První pilíř představuje pilíř státní, který je povinný, průběžně financovaný a zajištěný systémem DB PAYG (viz kapitoly 4.4 a 4.5). Základním právním předpisem tohoto pilíře je zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění v aktuálním znění. Správu tohoto pilíře má za úkol Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ), jenž byla zřízena Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV). Základní jednotkou této organizace je Okresní správa sociálního zabezpečení, která je v kontaktu přímo s občany.

Jelikož druhý, tzv. fondový pilíř u nás bude zaveden až od roku 2013, je dalším pilířem fungujícím na našem území až třetí pilíř. Oproti prvnímu pilíři je třetí pilíř založen na bázi dobrovolnosti a musí být v souladu se zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění

---

⁴³ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. CODEX. 1997. Str. 166.

⁴⁴ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. CODEX. 1997. Str. 166.

se státním příspěvkem. Financován je fondovým systémem a účastníci pojištění zde mají možnost využití daňových úlev a získání státního příspěvku.

4.2 DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ JAKO SOUČÁST VEŘEJNÝCH FINANČÍ

Důchodové pojištění je financováno z veřejných rozpočtů, konkrétně státního rozpočtu. Ten je založen na třech základních principech:

- a) *nenávratnost* (peníze, které odvedu do systému, se mi nevrátí)
- b) *neekvivalence* (představuje nerovný vztah výše odvedených a získaných peněz ze systému)
- c) *nedobrovolnost* (plátcem pojistného je každá osoba).⁴⁵

Veřejné finance obecně a tedy i důchodové pojištění má plnit tři základní funkce, a to:

- a) alokační
- b) distribuční
- c) stabilizační⁴⁶

Systém důchodového pojištění zabezpečuje občany proti sociálním událostem jako je *stáří, invalidita, ovdovění a osiřeni*. V případě vzniku těchto událostí poskytuje postiženým starobní důchod v případě stáří, invalidní nebo částečný invalidní důchod v případě invalidity a vdovský důchod v případě ovdovění či osiřeni. Pro mou práci bude nejpodstatnější část zabývající se *starobními důchody*.

4.3 STAROBNÍ DŮCHOD

*„Stáří je obdobím člověka, kdy do určité míry dochází k úbytku fyzických a psychických schopností z důvodu opotřebování organismu během prožitých let.“*⁴⁷ Člověk tak přestává být schopen aktivně se podílet na svém vlastním ekonomickém zabezpečení. Ve vyspělých státech je tato skutečnost součástí právního řádu a zabezpečení v postproduktivním věku je státem garantováno. V českém právu onu skutečnost obsahuje již základní právní

---

⁴⁵ Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. aktualizované a rozšířené vydání. Jitka Peková a kol. ASPI. 2008. Str. 197.

⁴⁶ Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. aktualizované a rozšířené vydání. Jitka Peková a kol. ASPI. 2008. Str. 220-221.

⁴⁷ Sociální právo. Kristina Koldinská. C. H. Beck. 2007. Str. 110.

úprava, tedy Ústavní pořádek České republiky, jehož součástí je Listina základních práv a svobod, která ve svém článku 30 říká: „*Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.*“⁴⁸

Rozhodnou skutečností, na které závisí uplatnění nároku na starobní důchod, je věková hranice. Do roku 1996 platila pro všechny muže (až na výjimky rizikových povolání jako např. horníci, vojáci) stejná hranice 60 let věku a pro ženy dle počtu vychovaných dětí rozmezí od 53 do 57 let věku. Vzhledem k již zmíněnému faktu stárnutí populace je i u nás hranice posouvána na úroveň vyspělých států. Muži narození po roce 1968 půjdou do starobního důchodu ve věku 65 let. Hranice pro nárok na důchod je jiná u žen. Závisí především na počtu vychovaných dětí. Žena, která vychová 4 a více dětí získá nárok již v 62 letech, za 3 vychované děti v 63 letech, za 2 děti v 64 letech a bezdětné ženy půjdou do důchodu stejně jako muži, tedy v 65 letech.⁴⁹ Další rozhodnou skutečností pro získání důchodu je doba odvádění pojistného do systému. Ta opět závisí na ročníku narození. Lidé, kteří půjdou do důchodu po roce 2018, budou muset odvádět pojistné nejméně 35 let.⁵⁰

Nyní se důchod vypočítává ze dvou částí. Jednou z nich je zákonem stanovená *základní výměra* (pro rok 2011) ve výši 2 230 Kč a druhou částí je *procentní výměra*, pro niž je rozhodující právě počet let odvádění pojistného a výše pojistného.⁵¹

4.4 FINANCOVÁNÍ DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU

V současnosti můžeme rozlišit dva základní modely důchodových systémů z hlediska formy zajištění, a to:

a) *průběžné financování systému (PAYG)*, který v současnosti v Evropě (tedy i v ČR) představuje více používaný typ. Principem tohoto modelu je, že dávky potřebné pro výplatu důchodu v aktuálním období jsou vypláceny z vybraných příspěvků současného období. Proto název „průběžně financovaný“. Ekonomicky aktivní lidé svými příspěvky do systému zabezpečují dávky současným důchodcům. Mluvíme o mezigenerační solidaritě. Výhodou

---

⁴⁸ Zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod. Hlava čtvrtá. Článek 30. Odst. 1.

⁴⁹ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Část čtvrtá. Hlava první. Díl první. § 32. Odst. 3.

⁵⁰ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Část čtvrtá. Hlava první. Díl první. § 29. Odst. 1.

⁵¹ Česká správa sociálního zabezpečení. Výpočet a výplata důchodu. [cit. 2013-02-26]. Dostupný z WWW: < <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/zmeny-v-duchodovem-pojisteni-od-1-1-2011.htm> >

tohoto systému je bezpochyby jeho finanční spolehlivost, naopak nevýhodou velká závislost na demografickém vývoji.⁵²

V roce 2010 přispívalo na 1 současného důchodce 2,7 ekonomicky aktivních osob. V roce 2020 se předpokládá, že na 1 důchodce bude přispívat již pouze 1,8 ekonomicky aktivních osob.⁵³ K ustálení tohoto poměru, a tedy i k zajištění fungujícího systému, je třeba zajistit tento vztah:

$$PP \times M \times (V/M) \times PS \times \acute{U}V \times (1-PV) = PD \times D^{54}$$

Kdy:

PP = počet pojištěnců

M = průměrná mzda

V = průměrný vyměřovací základ

PS = příspěvková sazba

ÚV = úspěšnost výběru pojistného

PV = provozní výdaje jako podíl na celkových příjmech

PD = počet důchodců

D = průměrná výše důchodu

b) *fondový systém (funding)*, který se nyní hojně používá spíše jako doplňkový k PAYG systému, je jako hlavní model používán např. v některých státech Jižní Ameriky. Model je založen na tvorbě většího množství kapitálu, jenž si plátce pojištění spoří v podobě rezervy na svém účtu do budoucna a úspory jsou na účtu zhodnocovány. Výhodou modelu je nezávislost na demografickém vývoji, ovšem nevýhodou se ukázala být závislost na ekonomickém vývoji a nejistota zhodnocení kapitálu.⁵⁵

Největším problémem, při snaze najít optimální řešení financování systému, je zkombinovat oba zmíněné systémy. Jak již bylo zmíněno, v ČR je jako základní využíván systém průběžně financovaný v kombinaci s dobrovolným penzijním připojištěním se státním příspěvkem, které je založeno na bázi fondového systému.

---

⁵² Sociální zabezpečení. 2. aktualizované a doplněné vydání. Zdeňka Gregorová a Milan Galvas. Doplněk. 2000. Str. 37.

⁵³ Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. aktualizované a rozšířené vydání. Jitka Peková a kol. ASPI. 2008. Str. 391.

⁵⁴ Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. aktualizované a rozšířené vydání. Jitka Peková a kol. ASPI. 2008. Str. 392.

⁵⁵ Právo sociálního zabezpečení. II. vydání. Ing. Antonín Vacík a kol. Aleš Čeněk. 2007. Str. 34.

4.5 TYPY PENZIJNÍCH SYSTÉMŮ

a) *Dávkově definovaný systém (DB – defined benefit)* – garantuje určitou výši budoucí dávky, je založen na principu kombinace několika veličin, jako je počet let, které jedinec odváděl příspěvky do systému, výše příjmu za toto období a výše tzv. aktuálního parametru, jenž bývá stanoven zákonem.⁵⁶

b) *Příspěvkově definovaný systém (DC – defined contribution)* – nezaručuje jistou výši dávky, jedinec odvádí do systému stanovenou příspěvkovou sazbu, ale budoucí dávka závisí na vývoji investic. Výše dávky se určí následujícím způsobem:

Celková výše naspořené částky

Počet let očekávané doby života ve věku odchodu do důchodu x 12⁵⁷

c) *hypotetický příspěvkově definovaný systém (NDC – notional defined contribution)* – tento typ využívá např. Švédsko. Je založen na principu, kdy každý účastník má svůj individuální účet, na které se mu přesouvají dané příspěvky zhodnocené v čase. Hypotetické jsou proto, že příspěvky jsou skutečně využity na aktuální dávky a na individuální účet je připisován jen „papírově“.⁵⁸

Obrázek č. 3: Porovnání jednotlivých typů penzijních systémů

Typ	Výhody	Nevýhody
PAYG (=pay.as.you.go) průběžné financování	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Odolnost vůči hospodářským cyklům ▲ Riziko chudoby neexistuje 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Citlivost na demografii ▲ Neekvivalence ▲ Riziko politického zneužití
FF (=fonds financing) fondové financování	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Odolnost vůči demografii ▲ Ekvivalence 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Citlivost na fin. trhy ▲ Závislost na regulaci
DB (=defined benefits) dávková definovanost	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Solidarita uvnitř generace ▲ Vyšší jistota ohledně dávek 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Neekvivalence ▲ Demotivace k přesluhování
DC (=defined contributions) příspěvk. definovanost	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Automatická reakce na růst doby dožití ▲ Motivace k přesluhování 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Nízké pojistné = riziko chudoby pro soc.slabé ▲ Neznámá výše dávek
NDC (=notional defined contributions) příspěvk. definovanost s pomyslnými účty	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Přímá relativní vazba mezi pojistným a dávkou ▲ Dlouhodobá finanční udržitelnost 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Nízké pojistné = riziko chudoby pro soc.slabé ▲ Neřeší nestarobní důchody ▲ Administrativní náročnost
Opt-out dobrovolné či povinné vyvázání se z účasti na průběžném systému	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Zvýšení osobní zodpovědnosti za výši dávky ▲ Přímá vazba mezi pojistným a dávkou 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Zvýšení osobní zodpovědnosti za výši dávky ▲ Závislost na regulaci

Sázka na PAYG je sázkou na lepší demografii a rostoucí ekonomiku !

Zdroj: Důchodová reforma ČR. [cit. 2013-02-15]. Dostupný z WWW:

<<http://duchodova.reformacr.cz/demografick%C3%BD-pr%C5%AFzkum-a-progn%C3%B3zy>>

⁵⁶ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 146.

⁵⁷ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 146.

⁵⁸ Sociální politika. Vojtěch Krebs a kol. ASPI. 2002. Str. 146-147.

5. DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ V EU

Zajištění důchodového zabezpečení je v rámci Evropské unie plně v kompetenci jednotlivých členských států při dodržení základních deklarovaných principů EU. Záleží na vládách jednotlivých zemí, zda přistoupí k reformování důchodového systému či nikoliv. Současný demografický vývoj společně s finančními problémy zalarmoval téměř všechny země nejen v EU. Česká republika tak není jedinou zemí, která musí řešit reformu důchodového systému. Některé státy, jako např. Německo, mají reformní kroky již za sebou, jiné, např. Slovensko nebo právě ČR, jimi prochází. V této kapitole se proto zaměřím na reformy provedené právě u výše zmíněných zahraničních sousedů.

Jak již bylo zmíněno, náš systém je poznamenán Bismarckovými reformami, které se zrodily u našich západních sousedů. Německo má v současné době největší počet osob starších 65 let v Evropě (viz obrázek č. 4). Z těchto důvodů jsem zvolil porovnání s Německem. Vzhledem ke skutečnosti, že Slovensko bylo ještě před necelým čtvrt stoletím spojeno s ČR, má stejnou historickou determinaci a stejný základ legislativního systému, bude jistě porovnání i s našimi východními sousedy zajímavé.

5.1 NĚMECKO

Na německý penzijní systém také dolehl v posledních letech demografický vývoj. V roce 2011 mělo Německo jeden z největších podílů osob starší 65 let v Evropě, téměř 21 % zdejší populace. Dalším podstatným faktem je i poměrně velká výše důchodových dávek. Proto byla potřeba nastavený systém reformovat.

Historie moderního sociálního zabezpečení v Německu sahá k reformám Otto von Bismarcka z konce 19. století. Systém je založen na prvním, průběžně financovaném státním pilíři, jenž je doplněn soukromým pojištěním, ve kterém se angažují zaměstnavatelské subjekty. Třetí, dobrovolný pilíř, není příliš využíván. Německý systém sociálního zabezpečení je rozdělen na sociální pojištění a sociální péči. Sociální pojištění se týká pouze zaměstnanců (a některých osob samostatně výdělečně činných, např. řemeslníků) a je hrazeno

zaměstnavateli a zaměstnanci v poměru 50:50 za účasti státních dotací, zatímco sociální péče se dostává všem osobám, u kterých se prokáže její potřebnost, a je hrazena z daní.⁵⁹

Pro získání starobního důchodu je třeba dosáhnout věku 65 let a splnit minimální dobu pojištění v délce 5 let. Osobám, které odváděli pojistné dlouhodobě (min. 45 let), je umožněn odchod do řádného starobního důchodu v 63 letech. Vzhledem k přibývajícimu počtu důchodců vlivem prodlužující se doby dožití, dojde k postupnému navýšení věku pro odchod do důchodu na hranici 67 let. V tomto věku půjdou do důchodu ročníky narození 1962 a mladší poprvé v roce 2029. Osoby platící dlouhodobě pojištění, budou moci odejít z trhu práce v 65 letech bez krácení penze.⁶⁰ Dalším krokem ke zlepšení situace bylo zavedení II. pilíře jakožto dobrovolného individuálního spoření se státním příspěvkem. Pilíř, zavedený v roce 2001, dostal název Riester-Rente podle autora, ministra práce Waltera Riestera. Klienti, kteří se rozhodli vstoupit, odváděli nejprve 1 % z příjmu. Dle plánů tato suma postupně narostla na 4 % v roce 2008. Částky, odvedené do druhého pilíře, je možné odečíst z daní. Z druhého pilíře je možné kdykoliv vystoupit, ovšem v tom případě musí vystoupivší osoba zpětně dodanit odváděnou částku a vrátit státní příspěvek.

Riester-Rente měla být odpověď na plánované snižování penzí. Od roku 2011 dochází ke každoročnímu poklesu nově přiznaných důchodů o 0,3 %. Tento trend bude pokračovat až do roku 2030. Mezi Němci se ovšem netěší velké oblibě. Dle německých průzkumů by většina lidí uvítala raději navýšení sazby sociálního pojištění v rámci státního pilíře než spoření v Riester-Rente. Výnosy, které systém účastníkům přináší, jsou pro většinu z nich mizivé.

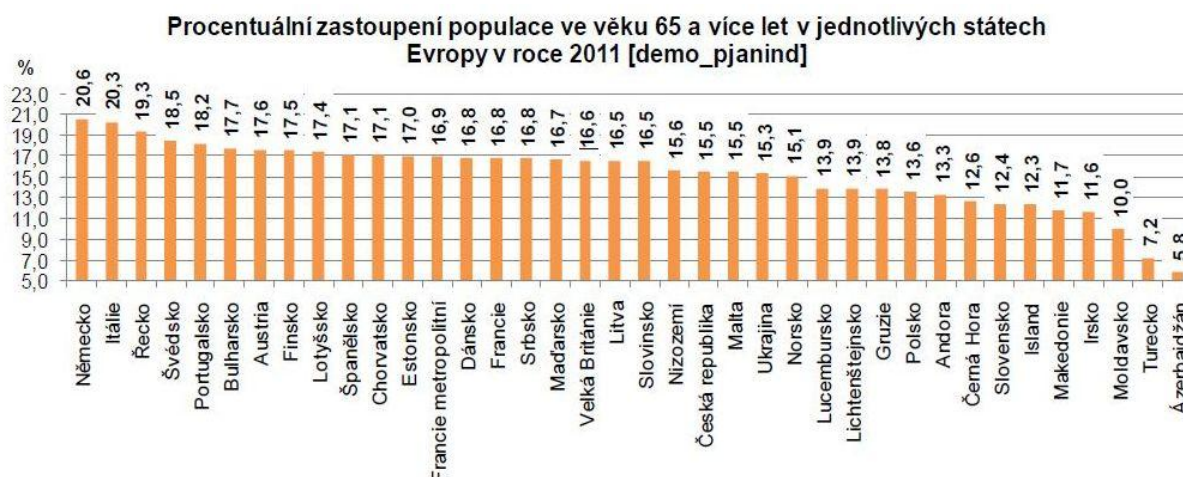
Zavedení druhého pilíře se v Německu nesetkalo s velkým úspěchem. Lidé se raději dále spoléhají na stát, než na individuální spoření. Německý penzijní systém není tomu českému příliš podobný. Ovšem zajímavým prvkem, který by bylo možno zakomponovat do českého systému je postupné navyšování sazby pojistného a samozřejmě navyšování důchodového věku dle německého vzoru na 67 let.

---

⁵⁹ Sociální politika v Evropských zemích. JUDr. Jan Kotous. Praha. KAROLINUM. 1995. Str. 79-88.

⁶⁰ Česká správa sociálního zabezpečení. Důchody v České republice a ve Spolkové republice Německo. Str. 8. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/BB80995D-CB8C-43E7-A49C-1F213DE9D88A/0/Duchody_CRSRN_dotisk_CZ_def.pdf>

Obrázek č. 4: Procentuální zastoupení populace 65+ v Evropě

Zdroj: Český statistický úřad. Demografie. Str. 3. [cit. 2013-02-11]. Dostupný z WWW: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/FE0041432A/\\$File/e-1417-12_De.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/FE0041432A/$File/e-1417-12_De.pdf)

5.2 SLOVENSKO

Slovensko začalo s reformními kroky takřka ve stejné době jako ČR. Stejně jako na našem území byl důchodový systém na Slovensku tvořen prvním povinným a třetím dobrovolným pilířem, tedy za absence druhého fondového pilíře. První pilíř je od roku 1994 zajišťován Sociální pojišťovnou a je průběžně financovaný. Vzhledem k demografickému vývoji a k absenci druhého pilíře se stal důchodový systém nevyhovujícím. Proto se slovenská vláda rozhodla k razantním změnám.⁶¹

Reforma důchodového systému začala úpravou prvního, tedy povinného, pilíře. V roce 2004 byl pravicovou vládou Mikuláše Dzurindy prodloužen věk odchodu do důchodu na 62 let pro muže narozené od roku 1946 a pro ženy narozené od roku 1962. Vzhledem k demografickému vývoji na Slovensku a k průměrné věkové hranici odchodu do důchodu v rámci EU, která se pohybuje kolem 65 let, je dost pravděpodobné, že dojde k dalšímu navýšení věku pro odchod do důchodu. Další změnou v prvním pilíři bylo navýšení minimální

⁶¹ Sociálna poisťovňa. Základná charakteristika. [cit. 2012-08-11]. Dostupný z WWW: <http://www.socpoist.sk/o-socialnej-poistovni-yuz/49233s>

doby přispívání na důchodové pojištění na 15 let, přičemž do roku 2008 to bylo pouze 10 let.⁶²

Mnohem větší zásah do důchodového systému přišel v roce 2005. Slovenská vláda zavedla (zákonem č. 43/ 2004 Z., o starobním důchodovém spoření a o změně a doplnění některých zákonů ve znění pozdějších předpisů) druhý, soukromý pilíř, který tvoří šest důchodových správcovských společností (DSS). Jedná se o finanční instituce, které vznikly za účelem zhodnocení peněz občanů formou investování. Klienti si mohou vybrat ze tří typů fondů – konzervativního, vyváženého (pro klienty, kterým do důchodu zbývá více než 7 let) a růstového (pro klienty, kterým do důchodu zbývá více než 15 let). Fondy musí klientům garantovat minimální zhodnocení vypočtené podle průměrných výnosů konkurenčních fondů. Přitom musí padesát procent peněz investovat na slovenském kapitálovém trhu.⁶³

Občané se mohli do poloviny roku 2005 rozhodnout, zda vstoupí do druhého pilíře a budou odvádět 9 % z hrubé mzdy na vlastní účet u DSS a zbylých 9 % do sociální pojišťovny nebo zda zůstanou vně druhého pilíře a budou dále odvádět celých 18 % na krytí současných důchodů. „Pro“ vstup do druhého pilíře bylo 1,5 z 2,6 milionů poplatníků sociálního pojištění. Výhodou při vstupu do druhého pilíře byla nezátíženost výnosů daní a, v případě smrti klienta, dědičnost naspøených prostředků.⁶⁴

Jak již bylo uvedeno výše, reformní kroky provedla pravicová vláda pod vedením Mikuláše Dzurindy. Když v roce 2006 vyhrála v parlamentních volbách levicová sociální demokratická strana SMER pod vedením Roberta Fica, začala tyto kroky kritizovat a dokonce přesvědčovat občany, aby opustili druhý pilíř. Dle analýzy, kterou si slovenská vláda objednala u Mezinárodní organizace práce v roce 2008, měl být důchodový systém (první pilíř) v roce 2010 v deficitu 60 miliard slovenských korun, což představovalo 1,7% hrubého domácího produktu (HDP), za dalších 10 let už to mělo být 2,2% HDP. Největším problémem se ukázaly být transformační náklady, které nebyly dostatečně kryté. Tehdejší šéf Sociální pojišťovny Dušan Muňko, považoval za jednu z příčin příliš vysokou 9% sazbu pro odvod do

---

⁶² Jan Stuchlík. Penzijní reforma na kolenou. Slováci si na důchod už sami nenaspoří. [2010-01-05]. [cit. 2012-07-02]. Dostupný z WWW:

<<http://www.penize.cz/duchody/64970-penzijni-reforma-nakolenou-slovaci-si-na-duchod-uz-sami-nenaspori>>

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

druhého pilíře.⁶⁵ Dalším argumentem vlády, pro vystoupení z druhého pilíře, byla špatná výnosnost fondů v důsledku finanční krize. Proto vláda v roce 2008 umožnila vystoupit občanům z druhého pilíře. Učinilo tak 106 tisíc lidí. Druhé okno pro opuštění povinného soukromého spoření se otevřelo v prvním pololetí roku 2009. Vláda a Sociální pojišťovna počítaly, že soukromé fondy opustí 150 tisíc spořitelů, kteří tím přinesou Sociální pojišťovně zhruba 230 milionů eur. Jenže Ficovo vábení vyslyšelo jen 59 tisíc klientů.⁶⁶

Důchodová reforma na Slovensku se nyní potýká s velkými problémy. Po posledních parlamentních volbách, které vyhrála znovu strana SMER vedena Robertem Ficem, pokračuje snaha vlády o navrácení důchodového systému do původního stavu, tedy do stavu bez druhého pilíře. Možnost vstoupit do druhého pilíře ovšem využilo poměrně velké množství občanů a i přes snahu současné vlády většina z nich v druhém pilíři setrvává.

Česká vláda by mohla ze zkušeností východních sousedů mnohé vytěžit. Jako pozitivum lze hodnotit důvěru občanů v reformní kroky, resp. k zavedení druhého pilíře. Jak bylo uvedeno výše, vstoupilo do něho 1,5 mil. poplatníků z 2,6 mil. možných, což představuje téměř 60% zúčastněných osob na sociálním pojištění. Naopak jako obrovský problém se ukázala být nedostatečná diskuze napříč politickým spektrem o průběhu reformy a také procentuální výše příspěvku do druhého pilíře, kdy 9 procentní sazba je považována za příliš vysokou.

---

⁶⁵ Tomáš Labuda. Slovenský důchodový systém v kostce. [2010-06-16]. [cit. 2012-07-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.investujeme.cz/slovensky-duchodovy-system-v-kostce>>

⁶⁶ Jan Stuchlík. Penzijní reforma na kolenou. Slováci si na důchod už sami nenaspoří. [2010-01-05]. [cit. 2012-07-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.penize.cz/duchody/64970-penzijni-reforma-nakolenou-slovaci-si-na-duchod-uz-sami-nenaspori>>

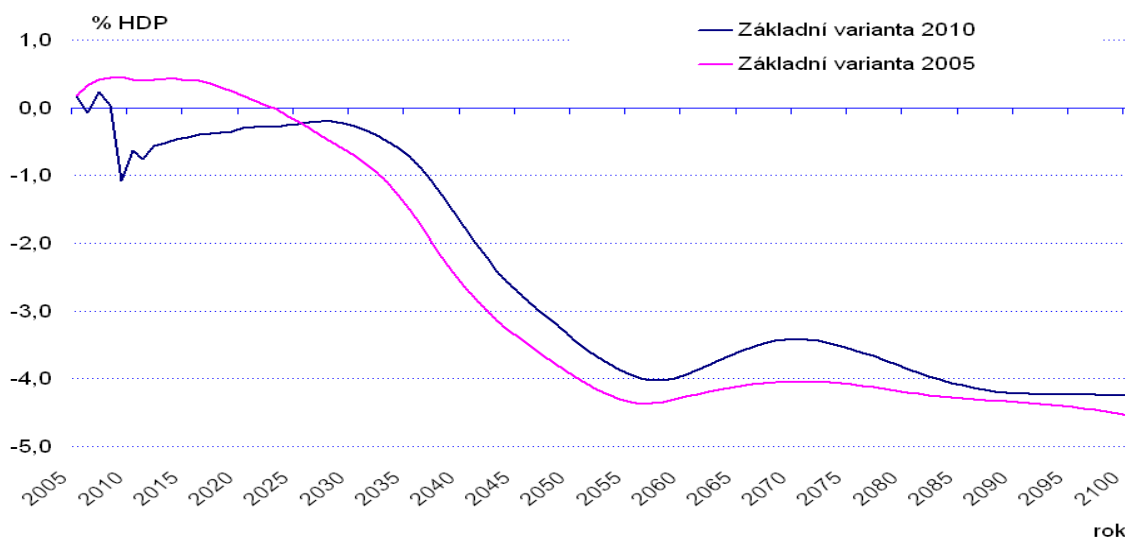

6. DŮCHODOVÁ REFORMA

O podstatných změnách důchodového systému v ČR můžeme hovořit již od první poloviny devadesátých let minulého století, kdy vstoupil v platnost zákon č. 155/1995 Sb., *o důchodovém pojištění* jakožto zákon zastřešující státní povinný pilíř, který nahradil do té doby platný zákon č. 100/1988 Sb., *o sociálním zabezpečení*. V roce 1994 byl zákonem č. 42/1994 Sb., *o penzijním připojištění se státním příspěvkem* založen III. dobrovolný pilíř. Důchodový systém ČR tak byl zajišťován dvoupilířovým modelem.

Negativní demografický vývoj posledních let a především prognózy do budoucna ohledně stárnutí populace spolu s finanční a hospodářskou krizí, donutilo vládu k reformování důchodového systému. I přes to, že byl ještě v roce 2008 státní pilíř v přebytku, v roce 2010 již na státním důchodovém účtu chybělo přes 30 miliard korun, což představuje přibližně 1% HDP. Při zachování současného systému by se deficit důchodového účtu dostal kolem roku 2050 až na hranici 4% HDP.⁶⁷

Obrázek č. 5: Schodek důchodového účtu.

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí: *Proč potřebujeme důchodovou reformu?* Str. 3. [cit. 2013-02-01]. Dostupné z WWW:

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/10630/Proc_potrebujeme_duchodovou_reformu.pdf>

⁶⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí: *Proč potřebujeme důchodovou reformu?* Str. 3. [cit. 2013-02-01]. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/10630/Proc_potrebujeme_duchodovou_reformu.pdf>

Na tento neudržitelný stav vláda zareagovala parametrickými úpravami stávajícího systému, které nazvala „malou důchodovou reformou“ a následně i systémovými úpravami, tzv. „velkou důchodovou reformou“.

6.1 MALÁ DŮCHODOVÁ REFORMA

První kroky reformování důchodového systému nastaly v roce 2011 na základě nálezu Ústavního soudu, který shledal ustanovení § 15 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, zakotvující v tehdejších výších tzv. redukční hranice pro stanovení výpočtového základu procentní výměry důchodu, protiústavním. Na základě tohoto rozhodnutí došlo ke zrušení ustanovení § 15 ke dni 30.9.2011 s odůvodněním, že výše uvedené ustanovení negarantuje dostatečně ústavně zaručené právo na přiměřené hmotné zabezpečení dle čl. 30 odst. 1 *Listiny základních práv a svobod*.⁶⁸ Na základě tohoto nálezu tak došlo k úpravě redukčních hranic, a to:

- do částky první redukční hranice (44 % z průměrné mzdy) se započítá 100 %,
- z částky nad první redukční hranici do druhé redukční hranice (116 % průměrné mzdy) se započítá 27 % pro rok 2013 a 26 % pro rok 2014,
- z částky nad druhou redukční hranici do třetí redukční hranice (400 % průměrné mzdy) se započítává 19 % pro rok 2013 a 22 % pro rok 2014,
- z částky nad třetí redukční hranici se počítá 6 % pro rok 2013 a 3 % pro rok 2014 z osobního vyměřovacího základu.⁶⁹

Od roku 2015 dojde k další úpravě redukčních hranic, kdy:

- do částky první redukční hranice (44 % z průměrné mzdy) se bude započítávat 100 %,
- z částky nad první redukční hranici do druhé redukční hranice (400 % průměrné mzdy) se bude započítávat 26 %,
- k částce nad druhou redukční hranici již nebude přihlíženo.

---

⁶⁸ Nález Ústavního soudu. [cit. 2013-01-11]. Dostupný z WWW:

<<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=65742&pos=1&cnt=1&typ=result>>

⁶⁹ ZÁKON č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (platný ke dni 1.1.2013), [cit. 2013-02-19]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z155_1995_1#par16>

Tato úprava se dotkne vysokopříjmových jedinců, kteří se svým osobním vyměřovacím základem dostanou nad současnou druhou redukční hranici, tedy jejich průměrná měsíční mzda za dobu pojištění dosáhne částky vyšší než 116% průměrné mzdy. Dojde tak k posílení principu ekvivalence. Naopak jedincům s nízkými příjmy zůstane důchod zachován ve stejné výši, čímž se zachová princip solidarity.⁷⁰

Od 1.1.2012 vstoupil v účinnost zákon č. 220/2011 Sb., který změnil určení základní výměry v zákoně o důchodovém pojištění. „*Výši základní výměry stanoví nově Ministerstvo práce a sociálních věcí vyhláškou, a to tak, aby činila 9 % průměrné mzdy s tím, že tato výše se následně zaokrouhlí na celé desetikoruny nahoru.*“⁷¹ Základní výměra důchodu v roce 2013 činí 2 330 Kč (9% z průměrné mzdy).⁷² Do té doby se základní výměra stanovovala pevnou částku.

Současně s výše uvedenými změnami nadále pokračuje postupné navyšování věku pro odchod do důchodu, který se bude posouvat každý rok o 2 měsíce až na hranici 65 let pro muže a bezdětné ženy narozeny po roce 1968 (pro ženy s dětmi se tento věk snižuje dle vychovaných dětí až na 62 let).⁷³ K úplnému sjednocení pro všechny pojištěnce dojde v roce 2041 pro osoby narozené v roce 1975 při dosažení důchodového věku 66 let a 8 měsíců.⁷⁴

„Nejvýznamnější finanční dopad bude mít změna stanovení (resp. zvyšování) důchodového věku, a to zejména v dlouhém období. Jak ukazuje následující graf, povede návrh k výraznému zlepšení bilance základního důchodového pojištění.“⁷⁵

---

⁷⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo financí. Český důchodový systém v kontextu EU. Str. 15 [cit. 2013-03-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/11969/Analyza.pdf>>

⁷¹ Česká správa sociálního zabezpečení. Změny v důchodovém pojištění od 1.1.2012. [cit. 2013-01-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/zmeny-v-duchodovem-pojisteni-od-1-1-2012.htm>>

⁷² Ministerstvo práce a sociálních věcí. Hlavní změny v důchodovém pojištění schválené v roce 2012 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/13635>>

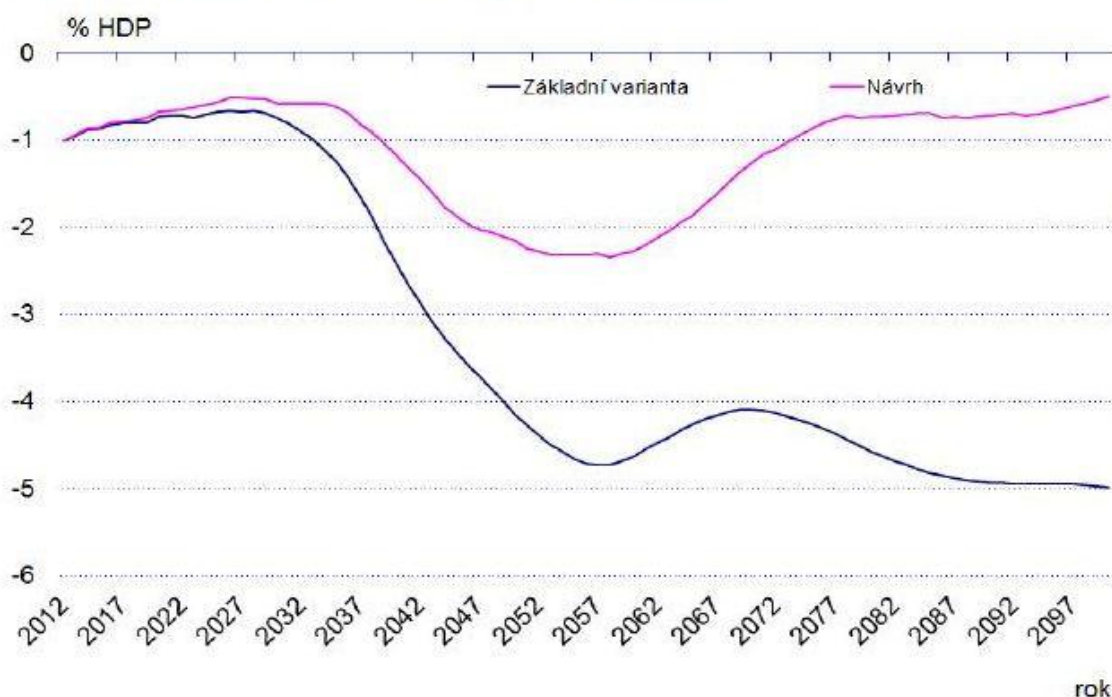
⁷³ Česká správa sociálního zabezpečení. Důchody v České republice a ve Spolkové republice Německo. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/BB80995D-CB8C-43E7-A49C-1F213DE9D88A/0/Duchody_CRSRN_dotisk_CZ_def.pdf>

⁷⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo financí. Český důchodový systém v kontextu EU. Str. 16. [cit. 2013-03-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/11969/Analyza.pdf>>

⁷⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo financí. Český důchodový systém v kontextu EU. Str. 17. [cit. 2013-03-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/11969/Analyza.pdf>>

Obrázek č. 6: *Bilance důchodového účtu*

Graf 25 – Bilance základního důchodového pojištění v % HDP

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo financí. Český důchodový systém v kontextu EU. Str. 17. [cit. 2013-03-04]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/11969/Analyza.pdf>>

Navyšování důchodového věku je vzhledem ke stárnutí populace nezbytné pro bilanci důchodového účtu, ovšem nabízí otázku, zda setrvání starších ročníků na trhu práce nebude překážkou v nalézání práce pro mladé nastupující generace.

Spolu s výše uvedeným posouváním věku pro odchod do důchodu dochází k úpravě doby pojištění. Potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod byla (do roku 2009) 25 let. Pojištěncům, kteří dosáhli 65 let věku, stačila doba pojištění v délce 15 let. Od 1. ledna 2010 dochází k postupnému prodlužování potřebné doby pojištění o jeden rok za každý kalendářní rok, a to až na 35 let u osob, které dosáhnou důchodového věku v roce 2019.⁷⁶

⁷⁶ Česká správa sociálního zabezpečení. Důchody v České republice a ve Spolkové republice Německo. Str. 6 [cit. 2013-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/BB80995D-CB8C-43E7-A49C-1F213DE9D88A/0/Duchody_CRSRN_dotisk_CZ_def.pdf>

Obrázek č. 7: Prodlužování doby pojištění.

Dosažení důchodového věku v roce	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Potřebná doba pojištění	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35
Potřebná doba pojištění při DV + 5 *)	16	17	18	19	20	20	20	20	20	20

*) Potřebná doba pojištění v případě, že pojištěnec dosáhne věku o 5 let vyššího, než je stanovený důchodový věk.

Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení. *Důchody v České republice a ve Spolkové republice Německo*. Str. 6. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z WWW: http://www.cssz.cz/NR/ronlyres/BB80995D-CB8C-43E7-A49C-1F213DE9D88A/0/Duchody_CRSRN_dotisk_CZ_def.pdf

Za každý rok pojištění náleží pojištěnci 1,5 % z výpočtového základu. „Výpočtový základ se určuje z osobního vyměřovacího základu pojištěnce, který se stanoví na základě hrubých ročních výdělků dosahovaných pojištěncem v jednotlivých kalendářních letech rozhodného období upravených podle vývoje průměrné mzdy v národním hospodářství.“⁷⁷ Do doby pojištění jsou započítávána i některá období, ve kterých se pojistné neodvádí. Jedná se o tzv. náhradní dobu pojištění. Zákonem č. 306/2008 Sb. (pozměňující zákon, kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění) došlo k omezení rozsahu započítávání většiny náhradních dob pojištění na 80 %, s výjimkou „osob konajících vojenskou službu v ozbrojených silách České republiky, pokud nejde o vojáky z povolání a vojáky v další službě; osob pečující o dítě do věku 4 let; osoby pečující osobně o osobu mladší 10 let, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni I (lehká závislost), nebo o osobu, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost), pokud spolu žijí v domácnosti; podmínka domácnosti se nevyžaduje, jde-li o blízkou osobu.“⁷⁸

⁷⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Podkladový materiál pro rozhodnutí o zavedení možnosti opt-out ze základního důchodového pojištění. Str. 17. [cit. 2013-03-19]. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/6279/material.pdf>

⁷⁸ ZÁKON č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (platný ke dni 1.1.2013), [cit. 2013-02-19]. Dostupný z WWW: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z155_1995_1#par16

6.2 VELKÁ DŮCHODOVÁ REFORMA

Český důchodový systém, postavený na dvou pilířích, je velmi nediverzifikovaný. Přibližně 95 % příjmu důchodců zajišťuje první státní pilíř.⁷⁹ Možnost spoření na důchod v třetím, dobrovolném, pilíři je v ČR celkem hojně využívána. Jenže částky, které lidé v tomto pilíři nashromáždí, jsou zanedbatelné a ve velké většině je využijí jinak, než jako přilepšení ke státnímu důchodu. Důchodci jsou tak za tohoto stavu plně odkázány na dávky od státu.

Malá důchodová reforma se zabývá parametrickými úpravami stávajícího důchodového systému. V rámci velké důchodové reformy však dochází k mnohem výraznějším změnám. Zákonem č. 397/2012 Sb., *o pojistném na důchodové spoření* ze dne 7. září 2012 dochází k zavedení druhého soukromého pilíře, jehož spuštění bylo naplánováno k 1.1.2013. Zařazením soukromého pilíře se stává důchodový systém v ČR třípilířový. Současně dochází k úpravě třetího pilíře vydáním zákona č. 427/2011 Sb., *o doplňkovém penzijním spoření*.

6.2.1 DRUHÝ PILÍŘ

Druhý soukromý pilíř je založen na bázi dobrovolnosti. Na rozdíl od prvního pilíře, který je financován průběžně, je druhý pilíř financován fondovým neboli kapitálovým systémem (viz kapitola 4.4) za účasti vyvázání se z prvního pilíře (tzv. systém Opt-out). Účastí v druhém pilíři dochází ke snížení státního důchodu z prvního pilíře. Za rok pojištění bude účastníkovi náležet jen 1,2 % z vyměřovaného základu místo 1,5 %.

Pro vstup do druhého pilíře se bude moci dobrovolně rozhodnout každá osoba starší 18-ti let, s výjimkou těch, kterým již byl přiznán starobní důchod. Pokud se osoba rozhodne zúčastnit se spoření v druhém pilíři, rozhodnutí již nelze změnit. Z účasti se tedy nelze vyvázat. Osoby starší než 35 let se musí o vstupu rozhodnout během prvního pololetí roku 2013. Poté již nebudou mít možnost pozdějšího vstupu. Mladší ročníky mohou vstoupit kdykoliv až do konce roku, v němž dosáhli věku 35 let. Osoby, které budou v dané době např. na rodičovské dovolené, pracovat v zahraničí aj., se budou moci o vstupu rozhodnout

---

⁷⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo financí. Důchodová reforma. Str. 4. [cit. 2013-02-09]. Dostupné z WWW: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/files/clanky/10/Duch_ref_f1.pdf>

do 6 měsíců od zaplacení prvního pojistného. O vstupu do druhého pilíře hovoříme až ve chvíli, kdy je uzavřena smlouva s některou z penzijních společností, která nesmí uzavření smlouvy odmítnout. Zaměstnanec, který vstoupí do druhého pilíře, má povinnost písemně oznámit zaměstnavateli datum, kdy se stal účastníkem. Správu uzavřených smluv a správu informací o klientech druhého pilíře bude zabezpečovat Centrální registr smluv (CRS), jehož provozovatelem bude Generální finanční ředitelství.⁸⁰

a. POJISTNÉ

Pokud se osoba rozhodne vstoupit do druhé pilíře, nelze rozhodnutí již změnit. Zaváže se do konce aktivní kariéry odvádět 3 % z pojistného na sociální zabezpečení do soukromých fondů. Povinnost odvádět platbu do druhého pilíře je závislá na platbě do pilíře prvního. Jestliže u osoby nastane situace, při které není poplatníkem pojistného do první pilíře, např. z důvodu ztráty zaměstnání, mateřské dovolené, práce v zahraničí aj., nemá taktéž povinnost odvádět pojistné do druhého pilíře. Původní pojistné, odváděné do prvního pilíře ve výši 28 % z hrubé mzdy, bude rozděleno na dvě části, přičemž 25 % bude osoba dále odvádět do státního pilíře. Ke zbylým 3 % přidá klient 2 % z hrubé mzdy nad rámec pojistného (laicky řečeno „ze svého“), čímž dojde k získání 5 % pro platbu důchodového spoření. Celkově dojde k navýšení pojistné sazby z 28 na 30 % z hrubé mzdy, z čehož 21,5 % hradí zaměstnavatel a 8,5 % zaměstnanec.

b. PENZIJNÍ SPOLEČNOSTI

V souvislosti se vznikem zákona č. 397/2012 Sb., *o pojistném na důchodové spoření* došlo k úpravě zákona č. 42/1994 Sb., *o penzijním připojištění se státním příspěvkem*, který zastřešuje třetí pilíř, a to vydáním zákona č. 427/2011 Sb., *o doplňkovém penzijním spoření*. Dle části 13 tohoto zákona dochází k transformaci penzijních fondů vzniklých dle zákona č. 42/1994 Sb. Fondy musí nejpozději do 1.1.2013 získat povolení k činnosti penzijní společnosti od České národní banky (ČNB), jinak dojde k jejich zrušení. Penzijní společnosti tak budou nabízet dva různé produkty, důchodové spoření (II. pilíř) a doplňkové penzijní spoření (III. pilíř). Původní penzijní připojištění se státním příspěvkem již nabízet nebudou.

---

⁸⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo financí. Český důchodový systém v kontextu EU. Str. 18-19. [cit. 2013-03-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/11969/Analyza.pdf>>

Další podstatnou změnou, uvedenou v zákoně č. 427/2011 Sb., je povinné oddělení majetku akcionářů a účastníků investování. Účastníci tak budou chráněni proti možnému úpadku fondu.⁸¹

V rámci důchodového spoření budou penzijní společnosti nabízet klientům čtyři důchodové fondy:

- fond státních dluhopisů
- konzervativní fond
- vyvážený fond
- dynamický fond

Každý účastník si bude moci kromě společnosti, s kterou uzavře smlouvu, vybrat také strategii investování dle míry výnosnosti a rizika v uvedených fondech. Tu lze během spoření kdykoliv změnit. V posledních deseti letech spoření před důchodovým věkem bude automaticky docházet k přechodu z rizikových do méně rizikových fondů, čímž se sníží šance, že by úspory účastníka byly v posledních letech znehodnoceny. Tento postup však účastník může odmítnout a zůstat u své zvolené strategie nebo si vybrat některou jinou.

Penzijní společnosti samozřejmě nebudou provádět správu účtu zdarma, ale za úplaty. A to:

- za obhospodařování majetku v účastnických fondech a
- za zhodnocení majetku v účastnických fondech.

Výše úplaty za obhospodařování majetku bude v maximální výši 0,4 % pro konzervativní fondy a v maximální výši 0,8 % pro ostatní fondy z průměrné roční hodnoty fondového vlastního kapitálu v účastnickém fondu. Výše úplaty za zhodnocení majetku pak nesmí přesáhnout hranici 10 % z výnosu fondu.⁸² Tato úplata by měla motivovat penzijní společnosti k dosažení co nejlepších výnosů.

---

⁸¹ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo financí. Český důchodový systém v kontextu EU. Str. 20. [cit. 2013-03-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/11969/Analyza.pdf>>

⁸² ZÁKON č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření. ČÁST ČTVRTÁ. HLAVA IV. § 60. [cit. 2013-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=6&T=413>>

Kromě výše zmíněné úplaty mají společnosti nárok účtovat klientům jednorázové poplatky např. za změnu strategie spoření, pokud je provedena více než jednou ročně, za odeslání výpisu častěji než jednou ročně, za jiný způsob výplaty dávky než vnitrostátním bankovním převodem aj., přičemž výše poplatku musí odrážet účelně vynaložené náklady na jejich provedení.⁸³

c. DÁVKY

Nárok na vyplacení naspořených prostředků není v druhém pilíři nijak zvlášť upraven. Vznikne klientovi v případě splnění podmínek pro nárok na důchod ze státního pilíře, o čemž informuje ČSSZ Centrální registr smluv. Tímto se předejde např. situaci, aby klientovi byl přiznán nárok na snížený státní důchod (díky účasti v druhém pilíři), ale nebylo mu umožněno čerpat dávky z druhého pilíře kvůli nesplnění některých podmínek⁸⁴. V případě přiznání nároku na výplatu dávky uzavře klient smlouvu o pojištění důchodu s životní pojišťovnou, do které budou převedeny naspořené peníze klienta od penzijní společnosti. Výplatu dávek tedy zajišťuje nově vstupující subjekt, pojišťovna, nikoliv penzijní společnost. Důchody z druhého pilíře budou každoročně vyhláškou MPSV zvyšovány o určité procento, které bude u jednotlivých důchodů stejné po celou dobu výplaty.

V případě výplaty dávky si může klient zvolit jednu z následujících variant:

- doživotní starobní důchod,
- doživotní starobní důchod se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu po dobu 3 let ve stejné výši,
- starobní důchod na dobu 20 let, nebo
- sirotčí důchod na dobu 5 let.⁸⁵

V případě první možnosti doživotního starobního důchodu jsou dávky vyplácené až do smrti účastníka. Jeho smrtí však končí. Kdežto v případě sjednání výplaty s pozůstalostním důchodem dojde po smrti účastníka k výplatě stejně vysoké dávky osobě uvedené ve smlouvě

⁸³ ZÁKON č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření. ČÁST ČTVRTÁ. HLAVA IV. § 61. [cit. 2013-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=6&T=413>>

⁸⁴ Takovým scénářem „děsila“ čtenáře např. Markéta Šichtařová z deníku Metro ve svém článku „Jak se nechat oškubat“ ze dne 22.2.2013. Viz příloha č. 1

⁸⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo financí. Český důchodový systém v kontextu EU. Str. 20. [cit. 2013-03-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/11969/Analyza.pdf>>

po dobu tří let. Vzhledem k tomuto „ bonusu“ bude vyplácená dávka nižší než v prvním případě. Starobní důchod na dobu 20 let je účastníkovi vyplácen po dobu 20 let od započetí výplaty, po této době ovšem končí, i přes to, že účastník dál pobírá státní důchod. V případě smrti účastníka během dvacetileté výplatní doby se zbylé prostředky stávají předmětem dědictví. Poslední varianta, tedy sirotčí důchod na dobu 5 let, se týká právoplatných dědiců nezletilých v době úmrtí účastníka.

6.3 SHRNU TÍ

Česká republika se stala od roku 2013 po vzoru Slovenska státem s třípilírovým modelem penzijního systému. Událo se tak na základě politického rozhodnutí vládnoucí koalice i přes významnou kritiku jak opoziční vlády, tak velké části obyvatelstva. Je pravdou, že reforma přichází v nevhodné době ekonomické krize, ale bohužel ji nelze dále odkládat. Pokud by nedošlo k reformování penzijního systému, stal by se brzy neudržitelným a stát by nemohl finančně zabezpečit občany ve stáří. Založením druhého pilíře a s ním spojeným vyvedením části peněz do soukromé sféry dojde k diverzifikaci příjmu budoucích důchodců a také možných rizik. Současně ovšem klesne příjmová stránka důchodového účtu a výdajová dále poroste, čímž dojde k prohlubování schodku. Pokud má být započatá reforma úspěšná, čímž rozumíme postupné snižování deficitu důchodového účtu při zachování určité životní úrovně důchodců, považují za důležitou mnohem větší účast aktivní populace ve druhém pilíři. Jeho činnost je sice na samém počátku, spuštěn je teprve od začátku letošního roku, ale důvěru českého národa si zatím nezískal. „ Pouhých“ 20 tisíc účastníků je v porovnání s předpoklady vlády a penzijních společností, které očekávaly po prvním pololetí 2013 přibližně půl milionu účastníků, nepatrné číslo. Z toho důvodu bych doporučil, za současné dobrovolnosti vstupu pro nynější pojistníky, zavést povinnost vstupu do druhého pilíře pro nově příchozí účastníky trhu práce.

Výše uvedené změny penzijního systému v ČR nejsou bezpochyby konečné. Je jisté, že dále budou prováděny další parametrické úpravy stávajícího systému v souvislosti jak s ekonomickými, tak demografickými prognózami. Reforma je na samém počátku a k úspěšnému konci vede ještě dlouhá cesta.

7. ZÁVĚR

Jak jsem nastínil v úvodu práce, průměrný dožitý věk se během 20. století posunul o více než 20 let, čímž přibylo lidí v důchodovém věku. Stav důchodového účtu v ČR se dostal v roce 2009 do deficitu, který se každoročně prohlubuje. Systém důchodového zabezpečení se stal dlouhodobě neudržitelný. Otázkou tak není, zda je reformy třeba, ale jak ji provést.

Česká vláda se rozhodla jít stejným směrem jako sousední Slovensko. Za účasti parametrických úprav stávajících pilířů přejít z dvoupilířového modelu na model třípilířový, tedy zavedením druhého soukromého pilíře. Český systém důchodového zabezpečení byl před započítáním penzijní reformy postaven de facto na jednom, státním pilíři, a to přes fakt, že zde působil i třetí, dobrovolný pilíř. Příjmy důchodců zajišťoval z 95 % státní pilíř, čili příjmy získané z dobrovolného pilíře byly zanedbatelné. Penzijní systém je třeba diverzifikovat. To jest první argument vlády, proč je třeba zavést do systému druhý pilíř a vyvázat část pojistného z prvního pilíře. Dle vlády se jedná o diverzifikaci penzijního systému, dle mého názoru se ale jedná o další část privatizace státního sektoru. Poradní expertní sbor (PES), který byl založen v roce 2010 jako nástupce Bezděkovy komise, nedoporučil zavést variantu opt-out, na které je založen druhý pilíř, s odůvodněním, že významná část obyvatel by pravděpodobně nevyužila možnost dobrovolného vstupu. Tyto prognózy se bohužel zatím naplňují. Do druhého pilíře vstoupilo za první čtvrtletí roku 2013 přibližně 20 tisíc lidí, z čehož vyplývá, že smysl zavedení druhého pilíře pro větší diverzifikaci příjmu důchodců bude velmi obtížně realizován. Druhým, podstatnějším, argumentem je demografický vývoj, resp. stárnutí populace. První pilíř je založen na bázi průběžného financování a na demografickém vývoji je přímo závislý. Narůstající počet důchodců vyvádí systém z rovnováhy, jelikož výdaje důchodového účtu narůstají a příjmy stagnují. Je tak jisté, že vyvázáním části peněz ze státního pilíře dojde k dalšímu prohlubování schodku na důchodovém účtu, který bude muset vláda „zalepovat“ přesunem peněz z daňových výnosů.

Důchodová reforma je velmi citlivé téma, které vyžaduje důkladnou rozpravu napříč politickým spektrem. A právě to v české politice postrádám. V současné době zde vládne koalice tvořená pravicovými stranami, která prosazuje reformní kroky díky minimálnímu počtu potřebných hlasů v poslanecké sněmovně (PS). Pokud se podíváme zpětně na výsledky voleb do PS, vidíme, že takřka pravidelně se po jednom volebním období u moci střídá

„pravice“ s „levicí“. Proto se obávám, že v případě vítězství levicově orientovaných stran v nadcházejících volbách v roce 2014 (dle předvolebních průzkumů je tato možnost velmi reálná) by mohla nastat situace podobná situaci na Slovensku. Dále stojí za zmínku, že podepsat se pod zákonné úpravy, které jsou nazvány „malou“ a „velkou“ důchodovou reformou, odmítl tehdejší prezident republiky Václav Klaus. Tímto dal najevo svůj nesouhlas s podobou reformy. Ovšem to na platnosti vzhledem k přijímání zákonů v naší zemi nic nemění.

Sepsání bakalářské práce mně velmi obohatilo nejen o informace týkající se tématu, ale také mi pomohlo uvědomit si, jak náročnou práci mají politici, když se svými rozhodnutími musejí zavděčit 10 milionům kritiků.

RESUMÉ

Bachelor thesis deals with analysis of pension reform in Czech Republic. It is divided into five chapters. First one aims to basically define social security as a part of state social policy. Moreover describes basic functions and principles of social policy and different types of social security models. Topic of second chapter is historical development of social security, this part deals with social security progress since its beginning till 1989. Third chapter describes pension system in Czech Republic in former state before the reform. Fourth part compares other models introduced in different EU states to ours. Final chapter depicts the very reform of pension system in Czech Republic.

This thesis aims to provide a sole overview of Czech social security development, explain the need of the reform and moreover compare Czech system to other EU states. Last to provide a personal view about this topic.

ZDROJE

1. KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. Praha, C. H. Beck. 2007. ISBN 978-80-7179-620-6
2. KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 2. vydání. Praha, ASPI. 2002. ISBN 80-86395-33-2
3. TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 2. vydání. Praha, C. H. Beck. 2000. ISBN 80-7179-669-7
4. ČERNÁ, Jana. TRINNEROVÁ, Dagmar. VACÍK, Antonín. *Právo sociálního zabezpečení*. 2. rozšířené vydání. Plzeň, Aleš Čeněk. 2007. ISBN 978-80-7380-019-2
5. PEKOVÁ, Jitka. PILNÝ, Jaroslav. JETMAR, Marek. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3. aktualizované a rozšířené vydání. Praha, ASPI. 2008. ISBN 978-80-7357-351-5
6. KOTOUS, Jan. *Sociální politika v Evropských zemích*. Praha. KAROLINUM. 1995. ISBN 80-7184-099-8.
7. STUHLÍK, Jan. *Penzijní reforma na kolenou. Slovinci si na důchod už sami nenaspoří*. [2010-01-05]. [cit. 2012-07-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.penize.cz/duchody/64970-penzijni-reforma-nakolenou-slovinci-si-na-duchod-uz-sami-nenaspori>>
8. LABUDA, Tomáš. *Slovenský důchodový systém v kostce*. [2010-06-16]. [cit. 2012-07-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.investujeme.cz/slovensky-duchodovy-system-v-kostce>>
9. GREGOROVÁ, Zdeňka. GALVAS, Milan. *Sociální zabezpečení*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Brno. Masarykova univerzita a nakl. Doplněk. 2000. ISBN 80-7239-176-3 (Doplněk Brno), ISBN 80-210-3686-9 (Masarykova univerzita Brno).
10. KREBS, Vojtěch. A kol. *Sociální politika*. Praha. Codex. 1997. ISBN 80-85963-33-7.
11. BEZDĚK, Vladimír. Výkonný tým. *Závěrečná zpráva*. Praha, 2005.

12. ZÁKON č. 155/1995 Sb., *o důchodovém pojištění*.
13. ZÁKON č. 42/1994 Sb., *o penzijním připojištění*.
14. ZÁKON č. 427/2011 Sb., *o doplňkovém penzijním spoření*.
15. ZÁKON č. 2/1993 Sb., *usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.*
16. ZÁKON č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., *o důchodovém pojištění*, ve znění pozdějších předpisů.
17. DEMOGRAFIE.INFO. *Analýza: je nás 7 miliard*. [cit. 2013-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=779&>
18. FINANCE.CZ *Daňový systém ve Francii*. [cit. 2013-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cz/dane-a-mzda/dane-v-cr-a-v-eu/dane-v-eu/dane-ve-francii>>
19. ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Výpočet a výplata důchodu*. [cit. 2013-02-26]. Dostupný z WWW: <[http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/zmeny-v- duchodovem-pojisteni-od-1-1-2011.htm](http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/zmeny-v- Duchodovem-pojisteni-od-1-1-2011.htm) >
20. DŮCHODOVÁ REFORMA ČR. *Demografický průzkum a prognózy*. [cit. 2013-02-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.duchodova.reformacr.cz/demografick%C3%BD-pr%C5%AFzkum-a-progn%C3%B3zy/>>
21. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Demografie*. [cit. 2013-02-11]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/FE0041432A/\\$File/e-1417-12_De.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/FE0041432A/$File/e-1417-12_De.pdf)>
22. SOCIÁLNA POIŠŤOVŇA. *Základná charakteristika*. [cit. 2012-08-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.socpoist.sk/o-socialnej-poistovni-yuz/49233s>>
23. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Proč potřebujeme důchodovou reformu?* [cit. 2013-02-01]. Dostupné z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/10630/Proc_potrebujeme_duchodovou_reformu.pdf

24. ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Změny v důchodovém pojištění od 1.1.2012.* [cit. 2013-01-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/zmeny-v-duchodovem-pojisteni-od-1-1-2012.htm>>
25. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Hlavní změny v důchodovém pojištění schválené v roce 2012.* [cit. 2013-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/13635>>
26. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Důchodová reforma.* [cit. 2013-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/61>>
27. Nález Ústavního soudu. [cit. 2013-01-11]. Dostupný z WWW: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=65742&pos=1&cnt=1&typ=result>
28. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Podkladový materiál pro rozhodnutí o zavedení možnosti opt-out ze základního důchodového pojištění.* [cit. 2013-03-19]. Dostupné z WWW: < <http://www.mpsv.cz/files/clanky/6279/material.pdf> >

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Obrázek č. 1: Vývoj počtu obyvatel 1800 – 2011, str. 9

Obrázek č. 2: Sazby daně z bohatství ve Francii, str. 16

Obrázek č. 3: Porovnání jednotlivých typů penzijních systémů, str. 29

Obrázek č. 4: Procentuální zastoupení populace 65⁺ v Evropě, str. 32

Obrázek č. 5: Schodek důchodového účtu, str. 35

Obrázek č. 6: Bilance důchodového účtu, str. 38

Obrázek č. 7: Prodlužování doby pojištění, str. 39

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA Č. 1

JAK SE NECHAT OŠKUBAT

Už jste se radovali, že opelichané téma penzijní reformy definitivně vyčpělo se zprávou, že k poslednímu lednu vstoupilo do **druhého pilíře pět tisíc lidí**? Že tím je věc odsunutá do kategorie „to nestojí za řeč“? Tak já vás vyvedu z omylu. Čeká nás ještě velký průšvih.

Pokud vás náhodou stihne nápad vstoupit do druhého pilíře, dejte si pozor na jednu celkem **nenápadnou větičku ve smlou-**

Citát

„Všichni, kdo budou odcházet do penze po 1. 1. 2018, musejí spořit aspoň 35 let.“

vě. Protože pokud si jí nevšimnete, může se stát, že se ke svým penězům už vůbec nikdy zpátky nedostanete. Mezi lidmi totiž ještě není příliš rozšířené povědomí o tom, že čerpat naspořené peníze lze pouze, pokud klient splní **podmínky pro vznik nároku na starobní penzi. A ty jsou dvě. Po-**

**zornost se obvykle věnuje jen dožití se důchodu. Jenomže druhou podmínkou je minimální povinná délka pojištění (někdy se jí nesprávně říká „odpracované roky“). Dlouho to bylo 25 let, ale teď se prodlužuje. A všichni, kdo budou odcházet do penze po 1. 1. 2018, musejí spořit aspoň 35 let. Nespoříte 35 let - nedostáváte penzi. A jinak než výplatou penze se k penězům ve druhém pilíři nedostanete. Vy budete v důchodu, vaše peníze budou ve fondu, ale nebudete smět k sobě. A státní důchod budete mít snížený, protože jste přece zapsaní ve druhém pilíři. A úspory mít nebudete, protože jste si přece spořili do fondu. Ale zkuste si tuhle informaci najít! Zkusmo jsem propátrala nej-
různější weby, oficiální i komerční, zda ji objevím. Nic. Tuhle informaci objevíte až v zákoně. Jenže kdo z běžných lidí čte nečitelný zákon?**

PŘÍLOHA Č. 2

Příklad výpočtu „řádného“ starobního důchodu za rok 2013:

Muž, narozený 15. 1. 1951, požádal o řádný starobní důchod. Jeho důchodový věk je 62 let a 8 měsíců. Tohoto věku dosáhne 15. 9. 2013 a do této doby získá celkem 45 roků pojištění. Osobní vyměřovací základ (OVZ) muže za rozhodné období 1986–2012 činí 25 500 Kč.

Výpočtový základ se stanoví z OVZ 25 500 Kč následujícím způsobem:

- částka do I. redukční hranice – 11 389 Kč náleží v plné výši, k této částce se přičte 27 % z rozdílu mezi částkou 25 500 Kč a částkou 11 389 Kč (tj. 14 111 Kč) = 27 % z 14 111 Kč, tj. 3 810 Kč,

výpočtový základ činí - 15 199 Kč (11 389 Kč + 3 810 Kč)

- za každý rok pojištění náleží 1,5 % výpočtového základu (tzn. za 45 let pojištění činí procentní výměra starobního důchodu – 67,5 % výpočtového základu, tj. z částky 15 199 Kč) = 10 259,33 Kč (po zaokr.) – 10 260 Kč,

procentní výměra starobního důchodu tedy bude 10 260 Kč a základní výměra 2 330 Kč, **výše starobního důchodu tak bude celkem činit 12 590 Kč.**⁸⁶

---

⁸⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Důchodová reforma. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/61>>